

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו שבת פרשת בהעלותך תשע"ה לפ"ק

בעיר בארא פארק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תתס"ב

דרשת פרקי אבות

מצינו במנוח (שופטים ג-ב) ואשתו עקרה לא ילדה, וירא מלאך ה' אל האשה ויאמר אליה, הנה נא את עקרה ולא ילדת והרית וילדת בן, ועתה השמרי נא ואל תשתי יין ושכר וגו'. ויש להבין כפל הלשון ואשתו עקרה 'ולא ילדה' וגו', הנה נא את עקרה 'ולא ילדת' דבודאי אם ילדה אין היא עקרה. גם מה שאמר לה המלאך הנה 'נא' את עקרה, ועתה השמרי 'נא', לכאורה תיבות 'נא' נראה כמיותרים, גם מה שאמר אליה 'ואל' תשתי יין, בוי"ו המוסיף, הלא זהו התחלת הציווי עליה. (וכבר דברנו מזה בפרקי אבות בשבוע העל"ט).

ונראה כי הנה הכתוב כאן לא מספר בכלל על אשת מנוח שעמדה בתפלה לזכות לבנים, ובזכות תפלתה נענתה, ולעומת זה בחנה שהיתה עקרה ונפקדה, כתיב (שמואל א א-י) והיא מרת נפש ותתפלל על ה' ובכה תבכה וגו', והיה כי הרבתה להתפלל לפני ה', ועלי שומר את פיה וגו'. ולא מצינו כזאת באשת מנוח, ובאיזה זכות זכתה שתבוא אליה מלאך ה' ולבשר לה שתלד בן.

ונקדים מתחלה מה שמצינו במחלוקת קרח, ויקח קרח בן יצהר וגו', ודתן ואבירם בני אליאב, ואון בן פלת בני ראובן וגו' (במדבר טו-א). ולכאורה יפלא הלא בודאי היו מאות ואלפים אנשים שעמדו לצדו של קרח, שהרי מאתים וחמשים נשיאי עדה עמדו לצדו, ולמה פרט הכתוב שלשה אנשים פרטיים בשמם, דתן ואבירם ואון בן פלת. ובשלמא

במשנה (אבות ב-ו) אף הוא ראה גלגולת אחת שצפה על פני המים, אמר, על דאטפת אטפוך, וסוף מטיפיך יטופון ע"כ. וכתוב בתפארת ישראל, דהמשנה בא ללמד, דלא חשיד קוב"ה דעביד דינא בלא דינא (ברכות ה:), ואם רואים שאירע מאורע רע אצל אדם, יש על זה חשבון קדום ממה שהוא עשה פעם לחבירו. ועוד דאדם משתלם מדה כנגד מדה ע"ש.

ובתוספות יום טוב ציין לדברי המדרש (דב"ר ב-כד) על הפסוק שופך דם האדם באדם דמו ישפך (בראשית ט-ו), אמר רבי לוי והרי כמה בני אדם שהרגו ומתו על מטותיהם. השיבו אותו מהו באדם דמו ישפך, כשיבואו כל בני אדם לעתיד לבוא, אותה שעה דמו ישפך ע"כ. ונראה הכוונה, על פי מה שכתב במדרש שמואל לבאר סיום המשנה 'וסוף מטיפיך יטופון', שהוא לרמז סוד הגלגול, שגם אם לא ינקם האדם בגלגול זה, בסופו ינקם בגלגול אחר באותה מדה שעשה לחבירו ע"ש. וזהו שאמרו במדרש, כשיבואו בני אדם 'לעתיד לבוא', היינו בסוד הגלגול, אותה שעה תתקיים באדם דמו ישפך.

והנה ידוע מהאר"י הק' שגילה בהרבה פרשיות בנ"ך ובש"ס, מי היו הם בגלגולם הראשונה, ורואין בעליל איך נתקיים אצלם במדה שאדם מודד מודדין לו, והמאורעות שאירעו אצלם יש לה קשר ושיוכות עם מה שהיה אצלם בגלגולם הקודמת. ונבאר כעת ענין אחד שגילו לנו הקדמונים שיש לה קשר בסוד הגלגול.

בבא וסתרתה למזיה [שערה, וישבה על פתח הבית], כל דאתא חזיה הדר נכל מי שהיה בא לקרוא רואה ראשה פרוע וחוזר, אדהכי והכי אבלעו להו ע"ב.

ואם כן אשת און בן פלת יש לה הרבה זכותים, חדא, שגרמתה לבעלה לשוב מרשעתו. שנית, שהצילה את משה רבינו מחלישות הדעת ממחלוקת בעלה. שלישית, שהצילה חיי בעלה ומשפחתה, כי דתן ואבירם נבלעו עם נשיהם ובניהם וטפם, והיא בחכמתה גרמה חיות לכל משפחתה.

והנה איתא בספר גלגולי נשמות להרמ"ע מפאנו וז"ל, צלפונית אמו דמשון, היא אשת און בן פלת, והצילה בעלה, לפיכך ראתה המלאך יען הצילה, והוא מנוח ואון הנ"ל עכ"ל. הרי לנו כי מנוח ואשתו בגלגולם הראשון היו און בן פלת ואשתו. וכיון שהקב"ה פורע לאדם על מעשיו מדה כנגד מדה, ומה שלא משתלם בגלגול הראשון משתלם בגלגול השני. על כן הזכותים שהיו לאשת און בן פלת, עמדו לה לטובה אחר כך ברבות הימים בגלגולה השנית, וכמו שיתבאר.

משה רבינו הוא איש האלקים (דברים לג-א), עד שהכתוב קוראו בשם מלאך, כמו שנאמר (במדבר כ"ט) וישלח מלאך ויוציאנו ממצרים, וברש"י מלאך זה משה ע"ש. וכיון שהיא עשתה ניח נפשיה למשה רבינו במה שהצילתו ממחלוקת בעלה, על כן זכתה שנתגלה אליה מלאך ה'. - היא הצילה חיי כמה נפשות מישראל, בעלה עם כל משפחתה, על כן בדין מגיע גם לה חיים. וכיון שמי שאין לו בנים חשוב כמת (נדרים סד), על כן בדין הוא שתפקד עם בנים. - וכיון שהיא זכתה לעמוד לימינו של משה רבן של ישראל, והרחים רבנן הויין ליה בנין רבנין (שבת כג), מגיע לה עבור זה, לא רק בן פשוט, אלא בנין רבנן, בן שיחל להושיע את ישראל, מראשוני השופטים. ואמרו (סוטה י). חמשה נבראו מעין דוגמא של מעלה, שמשון בכחו וכו' ע"ש. ואמרו (ב"ר צח-יד) שראה יעקב את שמשון הגבור, וסבור בו שהוא מלך המשיח.

ובהיות שהצלת בעלה היתה במה דאשקיתיה חמרא וארויתיה, והיא ישבה על פתח ביתה בבזיון

מה שהשמיע לנו שדתן ואבירם היה עמהם, כי הם היו מחרחרי ריב מפורסמים עוד מימי מצרים, שעבורם ברח משה משם, וכעת הגיע להם מפלתם שנאבדו מתוך הקהל בבליעת קרח. אבל במה יצא און בן פלת משאר כל העומדים לצדו של קרח, שפרט הכתוב את שמו. ולא עוד אלא שאמרו חז"ל (סנהדרין קט): שהשביעו אותם שיהיה עמהם בעצה, ונשבע להם, ולמה חזרו כל כך עליו דייקא שיהיה הוא יחד עמהם.

ונראה כי בכל מחלוקת בין שני צדדים, עושה רושם רב מי הם העומדים לאיזה צד, שאם הזקנים והחשובים שבציבור עומדים לצד אחד, הרי זה משפיע הרבה על המחלוקת, שיהיה אותה צד על העליונה, וכמו שאנו רואים בקרח שהמשיך לצדו ר"ג ראשי סנהדראות, ובוזה נתלבתה המחלוקת בעוצם רב כנגד משה. והנה און בן פלת מבואר בחזקוני כי פלת הוא פלוא בן ראובן, שנמנה בין השבעים נפש שירדו למצרים (בראשית מו-ט). ומירידת מצרים עד עתה כבר עברו מאתים שנה, הרי היה זקן מופלג ומחשובי העדה. ולא עוד אלא הוא נכד ראשון מראובן, ובן נכד יעקב אבינו, אשר כמעט לא מצינו במקרא שיהיה במדבר בן אחר בן קרוב כל כך ליעקב אבינו, ובודאי שהיתה השפעתו מרובה הכן מזקנותו והן מקרבתו יותר להשבטים והאבות, שהיה זקן מופלג ומחשובי הדור, ומסתמא היו רק יחידים באותו דור שיהיו בוזה כמותו, ולכן פרט אותו הכתוב במיוחד, כי במה שעמד לצדו של קרח השפיע הרבה לטובתו, עד שנמשכו אחריו ר"ג ראשי סנהדראות.

אמנם בסופו חזר בו, וכדאיתא בגמרא (סנהדרין קט): אמר רב און בן פלת אשתו הצילתו, אמרה ליה מאי נפקא לך מינה, אי מר רבה אנת תלמידא [אם ינצח משה מכל מקום אתה תלמיד], ואי מר רבה אנת תלמידא [ואם קרח מנצח אתה תלמיד, מה לך בשררה זו]. אמר לה מאי אעביד הואי בעצה ואשתבעי לי בהדייהו [אני הייתי עמהן בעצה, ונשבעתי להם שאם יקראוני אלך עמהם], אמרה ליה ידענא דכולה כנישתא קדישתא נינהו [כולם צנועים וקדושים, ולא יכנסו אלי אם אני פרועה], דכתיב כי כל העדה כולם קדושים (א-יט), אמרה ליה תוב דאנא מצילנא לך, אשקיתיה חמרא וארויתיה ואגניתיה גואי, אותבה על

ואבירים שלא חזרו בתשובה, נאבדו מתוך הקהל הם ונשיהם ובניהם וטפם. ולעומת זה און בן פלת חזר בעוד מועד, וקפץ מהמחלוקת בעתו, ועבור זה נפקדה אשתו עם שמשון, מראשוני השופטים בישראל.

*

ובספר משיבת נפש להרמ"ע הוסיף עוד, וזה לשונו, אבא חלקיה בר בריה דחוני המעגל, הוא מנוח, עם הארץ היה שהלך אחר אשתו, וילך מנוח אחר אשתו, והשתא אתא אבא חלקיה ורצה להראות כי מה שעשה אז עשה לכוונה, כשבאו אליו החכמים בעד המטר. וגם הראה חסידות אשתו, כי עננה באו וקדמו לענני דידיה ע"כ. ואם כן אשתו של און, היא היתה אשת מנוח, ושוב אשת אבא חלקיה.

וביאור הדברים, דאיתא בגמרא (תענית כג.) אבא חלקיה בר בריה דחוני המעגל הוה, וכי מצטריך עלמא למיטרא, הוה משדרי רבנן לגביה, ובעי רחמי ואתי מיטרא. זימנא חדא איצטריך עלמא למיטרא, שדור רבנן זוגא דרבנן לגביה למבעי רחמי דניתי מיטרא, אזול לביתיה ולא אשכחוהו, אזול בדברא ואשכחוהו דהוה קא רפיק [עודר בשדה], יהבו ליה שלמא וכו'. כי מטא לביתא, עיילא דביתיהו ברישא והדר עייל איהו אבתרה, והדר עיילי רבנן וכו'. סקו לאיגרא [עלייה], קם איהו בחדא זוינתא [זוינת] ואיהו בחדא זוינתא, קדים סלוק ענני מהך זוינתא דדביתיהו [מאותו הרוח שאשתו שם, עלו העבים תחלה, שהיא נענית תחילה] וכו'. אמרו ליה מאי טעמא עיילא היא ברישא והדר עייל מר אבתרה והדר עיילינן אנן. אמר להו משום דלא בדקיתו לי [אם כשרים אם פריצים, דאמר מר (במסכת דרך ארץ רבה פרק ה) כל אדם יהי בעיניך כלסטים] וכו'. מאי טעמא קדים סלוק ענני מהך זוינתא דהוות קיימא דביתיהו דמר לעננא דידיה, משום דאיתתא שכיחא בביתא ויהבא ריפתא לענני ומקרבא הנייתה [שדבר אכילה היא נותנת לעני, והוא בלא טורח, ממה שהיתה נותנת מעות ויטריח העני עד שיקנה], ואנא יהיבנא זוזא ולא מקרבא הנייתה. אי נמי הנהו ביריוני דהוה בשיבבותן, אנא בעי רחמי דלימותו, והיא בעיא רחמי דליהדרו בתיובתא, ואהדרו ע"כ.

בראש פרועה, על כן רצו להורות לה שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, והיא נפקדת כעת עבור מעשיה הטובים שעשתה אז, על כן בא אליה הציווי, אל תשתי יין ושכר וגו' כי נזיר אלקים יהיה הנער, ונזיר אסור ביין ובגילוח שער.

ובזה יובן מה שאמר מנוח למלאך ה', מי שמך וגו', ויאמר לו מלאך ה' למה זה תשאל לשמי והוא פלאי (יג-יז). ולכאורה הוה ליה לשאל 'מה' שמך, ולמה אמר 'מי' שמך. אך ראיתי במשבצות זהב (על נ"ך) דלכן שם אותו המלאך היה פלאי, שיש לו שייכות לאותה מעשה שניצל און בן פלת שהוא 'פלא' ממחלוקת קרח. ואפשר שזה המלאך נברא מאותה מצוה של ההמנעות ממחלוקת ע"כ. ויש להוסיף דכיון שלא התפללו כעת על בנים, ופתאום באה להם בשורה זו, על כרחך שזהו מסיבת מעשה טוב שעשו בגלגולם הראשונה שנברא ממנו מלאך סניגור, ועל כן שאלו לו 'מי שמך', מי אתה מגלגולך הקדום ומה שמך. ועל זה השיב לו והוא פלאי, אני היא מגלגול הקדום של און בן פלת, ועבור זה נקראתי בשם פלאי.

*

ואיתא במדרש (במב"ר יח-כ) חכמת נשים בנתה ביתה (משלי יד-א), זו אשתו של און ע"ש. וכמו כן כתיב (שם ט-א) חכמות בנתה ביתה חצבה עמודיה שבעה. ובחתם סופר שם כתב לבאר המשך סיום הכתוב להרישא ע"ש. ויש לומר דאיתא במדרש (פסיקתא דרב כהנא כ) שבעה עקרות הן, שרה רבקה רחל לאה ואשתו של מנוח וחנה וציון ע"ש. ואשתו של און שבחכמתה הצילה את בעלה, זכתה אחר כך בזכות מעשה זו להיות מאותן שבעה העקרות שנפקדו, וחצבה עמודיה שבעה. - ולכן לא מצינו בקרא שאשתו של מנוח הוצרכה להרבות בתפלה ובמעשים כדי לזכות לבשורה זו, כי היה לה זכות קדום מגלגולה הראשונה שתפקד בבנין רבנן, בשביל חלקה שעמדה אז לימינו של משה רבינו.

והתורה פירט בתחלת מחלוקת קרח שלשה אנשים, דתן ואבירים ואון בן פלת, ללמד אותנו, ראו מה מחלוקת עם רבן של ישראל עושה, ומהו סופן, הלא יצאו יחד דתן ואבירים עם און, ותתבוננו מה עלתה להן, דתן

והנה בגמרא (ברכות סא.) אמרו, מנוח עם הארץ היה נלא שמש תלמידי חכמים, שלא למד משנה זו ששנינו לא יהלך אדם אחורי אשה ואפילו היא אשתו שנאמר (שופטים יג-יא) וילך מנוח אחר אשתו ע"כ. וזהו שאמר הרמ"ע שהשתא אתא אבא חלקיה ורצה להראות כי מה שעשה אז עשה לכוונה.

ובאמת בגמרא (שם) דחה זאת רבי נחמן בר יצחק, שהלך מנוח אחר דבריה ואחר עצתה ע"ש. ולפי מה שנתבאר שמנוח ואשתו הם און ואשתו, אם כן לימד זאת מגלגולו הראשון שהלך אז אחר דבריה ועצתה של אשתו, ואון בן פלת אשתו הצילתו, הרי ראה גודל כח עצתה שנכונה היא, על כן גם כעת הלך מנוח אחר עצת אשתו.

ובזה יובן מה שאבא חלקיה היה מבקש רחמים על הבריונים שבשכונתו שימותו, ואשתו בעי רחמי דלהדרו בתשובה. והיינו כי מחלוקת קרח ועדתו, השפעת השכנים גרמה זאת, וכמבואר ברש"י (במדבר טז-א) ודתן ואבירם, בשביל שהיה שבט ראובן שרוי בחנייתם תימנה, שכן לקהת ובניו החונים תימנה, נשתתפו עם קרח במחלוקתו, אוי לרשע או לשכנו (תנחומא קרח ד) ע"כ. ועל כן אבא חלקיה שהוא גלגולו של און, וראה כח ההשפעה של שכנים רשעים, על כן התפלל עליהם שימותו. אך אשתו שהיא אשת און בן פלת, אשר חכמת נשים בנתה ביתה, שהשפיע על בעלה שיחזור ממחלוקתו, על כן היא היתה מבקשת רחמים שישובו בתשובה, שהרי ראתה מאז גודל כח התשובה.

וזהו הענין שבא המטר בזכותה, כי ירידת המטר הוא בזכות הצדיקים, וכמו שאמרו (כתובות ה.) מאי דכתיב (תהלים יט-ב) השמים מספרים כבוד א-ל ומעשה ידיו מגיד הרקיע, הכי קאמר, מעשה ידיהם של צדיקים מי מגיד, הרקיע, ומאי ניהו מטר [שהרקיע מעיד עליהם לבריות שהם צדיקים, שמתפללים על הגשמים ומטר יורד] ע"כ. ומצינו במשה רבינו שבזכותו זכו ישראל למים במדבר, וכדאיתא בגמרא (תענית ט.) דכשמתו מרים ואהרן היתה הבאר בזכותו של משה ע"ש. הרי שזכותו של משה משפיע מים לישראל, וכיון שהיא עשתה פעולה לעמוד לימין משה

ולחוס על כבודו, זכתה בשכר זה לברכה המיוחדת למטר, ובא המטר בזכותה מתחלה.

*

וכעת נבוא לבאר מה שנאמר באשת מנוח, הנה נא את עקרה ולא ילדת, ומתחלה נבאר מה שמצינו בחנה (שמואל א א-י) והיא מרת נפש ותתפלל 'על ה', וצריך ביאור הלשון דהוי ליה למימר ותתפלל 'אל' ה'. ושוב אמר, והיה כי הרבתה להתפלל לפני ה' ועלי שומר את פיה וגו', ויחשבה עלי לשכורה. מהו השמירה הזאת של עלי שומר את פיה. ולמה חשבה עלי לשכורה. והרי כשאמרה לא אדוני, אשה קשת רוח אנכי וגו', ואשפוך את נפשי לפני ה', השיב לה עלי, ואלקי ישראל יתן את שלתך, וברש"י לשון בנים. הרי שהגם שלא סיפרה לו שהיא עקרה, בישר לה שקיבל ה' תפלתה, והלא חשבה עלי לשכורה.

ונראה דהנה כח התפלה עצומה מאד, וקורעת גזר דינו של אדם, עד שיכולין להפך בה סדרי בראשית שנגזרו מפי עליון ולשנות מזל האדם (שבת קנו.). ויצחק ורבקה עקורים היו, ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו ויעתר לו ה' (בראשית כח-כא). ומצינו במשה רבינו שהתפלל תקט"ז תפלות שיכנס להארץ, עד שהוצרך ה' להפסיקו ואמר לו אל תוסף לדבר אלי עוד בדבר הזה (דברים ג-כו), כי אלמלי היה ממשיך להתפלל היה משנה גזירתו של מקום. אמנם לפעמים להטריח כלפי מעלה לשנות את הטבע, יוכל לגרום על ידו מיתה ח"ו.

ובספר חוט המשולש נדפס מכתב ממרן החתם סופר זי"ע, וזה לשון קדשו, הנה נדר גדול נדר לאלקי ישראל, לשלוח להתפלל להשתטח על קבר איש אלקים קדוש, מורי ורבי הגאון זצ"ל, להתפלל ולבקש רחמים על רזא דנא וכו', והנה ביצקי מים על ידו בתחילת בואו לבאסקאוויץ ולא היה לו כי אם בן קטן, ובת אחת כמו י"ב שנה. אהובה לו במעשיה. כאמה כן בתה, אי אפשר לספר שבחה. ובעוה"ר מתה שם, ולא דמע עינו. היה מצדיק הדין בשמחה גדולה ונפלאה אשר לא ראיתי ממנו דוגמתו אלא בתפלת שמחת תורה. אך ביום השבת פרשת וירא והוא היה רגיל לעלות לכהן ולמפטיר בכל שבת, וגם באותה

חייה, יותר משיגיע על ידי זה היוזק לאחר. וכיון שבמדה שאדם מודד מודדין לו, עבור שהיא היתה חס על חייה אחרים במסירת נפש, שילם לה ה' כמדתה, והקב"ה חס על חייה, כי מי שאין לו בנים חשובה כמת. וזהו שאמר לה מלאך ה' הנה נא את עקרה יולד בן, לא עשית פעולות להרעיש ולהטריח כלפי מעלה להפקד בבן, והנה נא את עקרה, אין נא אלא לשון תפלה (ברכות ט.), עבור מניעתך להטריח בתפלה את עקרה, ותפלתך היתה עקורה מלפני המקום, ולכן ישלם לך ה' פעלך, והרית וילדת בן. כי העושה דבר טוב ונראה בעיניו כמי שמפסיד, סופו ישולם שכרו. ושוב אמר לה שתמשיך בדרכה, ועתה השמרי נא, מלהטריח בתפלה על דברים שהם מחוץ לדרך הטבע, ושוב צוה עליה ואל תשתי יין ושכר, בתוספות ו', כי זהו כבר ציווי השני.

ידוע כי הרה"ק רבי יהודה'לי האראוויטץ מדזיקוב זצ"ל היה אדוק מאד בתורתו של החתם סופר, עד שנתן דמי נדוניא שלו עבור הדפסת דרשות חתם סופר, ולא זכה להפקד בבנים. וסיפר שהיה פעם על הציון הק' של מרן החתם סופר, ועמד שם בתפלה במשך כמה שעות, ואחרי שהלך משם נזכר ששכח להתפלל על עצמו להפקד בזרע של קיימא, ולא חזר עוד שנית (ספר זכרון יהודה אות י"ד). וכנראה שזהו מטעם שאין לילך על קבר אחד שתי פעמים ביום אחד (עיי' תפארת בנים על קיצור שלחן ערוך סימן קכ"ח), ולא חזר גם למחרתו, מאותה סיבה שהחתם סופר עצמו לא רצה להכריח כלפי מעלה, וראה שמן השמים מנעו אותו מלהתפלל על זה.

וי"ש בזה מוסר השכל, איך יש להזהר ולחוס על כבוד אחרים, גם אם זה נוגע לטובתו ולנוחיותו, שאשת מנוח לא הרבתה בתפלה להכריח למעלה, ומוטב לה להשאר עקרה, ובלבד שתפלתה לא תזיק לאחרים, ועבור זה זכתה לבנים.

וזהו שהודיע לנו המשנה, כי פועל אדם ישולם לו, הן לטוב והן לרעה, אם לא בגלגול זה אז בגלגול אחר. וכאשר ראה גלגולת צפה על המים, אם כי לא הכירוה, אמר לא עביד קוב"ה דינא בלא דינא. ואם כי לא ידענו עליו שהוא רוצח, מכל מקום 'גלגולת' צפה על המים, בגלגולו

השבת שבתוך השבעה לא מנע מהנ"ל, אז באמרו ההפטרות זלג דמע אחת מעיניו, וקבלו בידו, ומיד חזר ונהפך לאחר, ושוב לא נראה בו שום רמז עצבות. ולא היה לו ולד אחר לעולם. גם כן לדעתי חדל ממנה אורח, ולא רצה להטריח כלפי מעלה לשנות הטבע, כי חיש קל יותר ח"ו לגרום מיתה לאשתו חלילה. וסיים עלה, ומפני זה גם אנכי לא בקשתי ממנו זצ"ל לעולם לבקש רחמים על אשתי הראשונה זצ"ל מטעם הנ"ל. וכל שאינו דוחק השעה אין השעה דוחקתו, והרבה ריוח והצלחה לפניו ית"ש וכו' עכ"ל.

[ובגמרא] (כתובות קיא.) שלש שבועות השביע הקב"ה את ישראל וכו', שלא ידחקו את הקץ. וברש"י שלא ירבו בתחנונים על כך יותר מדאי ע"כ. ועיי' בויואל משה (ח"א אות כח) דהיינו על ידי השבעות בשמות, או על דרך שאמרו (בבא מציעא פה.) ברבי חייא, אמר משיב הרוח ונשיב זיקא, אמר מוריד הגשם ואתא מיטרא, מטא למימר מחיה המתים רגש עלמא וכו' ע"ש].

והנה חנה הרעישה בעליונים בכח תפלתה, עד שתכריח כביכול את ה' בתפלתה למלא בקשתה, וזהו שאמר והיא מרת נפש ותתפלל 'על' ה', היינו להכריח כלפי מעלה. וכאשר ראה זאת עלי, חשש שבריובי תפלתה תוכל לגרום מיתה לעצמה או לבעלה. ולכן כאשר הרבתה להתפלל לפני ה', יועלי שומר את פיה, היא שמר על פיה שלא תוכל להוציא דיבורים להטריח כלפי מעלה שלא תגיע היוזק מתפלתה. וכאשר הרגישה שאין תפלתה שגורה בפיה, יחנה היא מדברת על לבה, המשיכה את תפלתה לשפוך את נפשה בתפלה בלבה. ולכן חשב עליה שמה שחנה מרעישה כל כך בתפלתה, מפני ששתתה יין והיא שכורה, ואינה יכולה לצמצם את דעתה להתפלל כהוגן, שלא להטריח כלפי מעלה. ועל זה השיבה, לא אשה קשת רוח אנכי, ויין ושכר לא שתיתי, רק צרתה מעבירה אותה על דעתה לבקש ככה, ואין אדם נתפס על צערה, ועל זה בישרה שנתקבלה תפלתה.

אמנם אשת מנוח לא מצינו שהרעישה בתפלה להטריח כלפי שמים, כי חששה לחיי בעלה, שלא יוזק במה שתפעול בתפלתה, ומוטב היה לה להשאר עקרה כל ימי

שאתה נותן לחברך, יהא חביב עליך כמו שאתה נותן לך לעצמך, וזהו השקעה שאתה עושה עבור עצמך.

*

ובהיות שעומדים כעת לפני ימי הקיץ, הימים שנוסעים מהבית לנופש ולנוח. ידוע מאמר העולם על מה שאמרו חז"ל (שבת קטז). דפרשת ויהי בנסוע הוא ספר בפני עצמו, היינו שבזמן שהאדם נוסע מביתו, והוא נמצא שלא במקומו, הנהגת התורה אצלו שונה ממה שמתנהג בביתו, שמזלזל יותר בתפלה בציבור, ובקביעת עתים לתורה, ובוהירות בכשרות האכילה, ובשמירת עינים וכו'. אך לעומת זה יכולים לנצל הימים הללו למעליותא להתעלות יותר בתורה ועבודה, וכלשון הגמרא (שם) ויהי בנסוע ספר 'חשוב' הוא בפני עצמו. והיינו לנצל ימי המנוחה ימים שאין לפנינו טירדות, ליתן זמנו יותר לתפלה, להתפלל מלה במלה בכוונה, שאינו נחפוז בבוקר לפרנסתו. וכמו כן לבלות זמניו הפנויים ללמוד שיעורי תורה, ולהכין לעצמו טעיפס על מה שרוצה ללמוד.

ובהזמנים שאין לבו פנוי ללימוד עיון, יקח אתו עמו ספר תולדות קורות ימי חיי של אחד מהגאונים והצדיקים הקודמים, שנתרבו לאחרונה הרבה ספרים מסוג זה, אשר בכולם ימצא ההנהגה המפוארה של גדולי התורה, הן בעניני רוחניים והן בעניני גשמיים, ובמדות של בני אדם לחבירו, שקריאתו משפיע הרבה על האדם, בראותו איך מוציאים פארה של תורה מכח אל הפועל, שבודאי יעשה רושם עז על הקורא המתבונן בה כדי לשמור ולעשות, ובוה יתעלו ימי הקיץ לימים של התעלות בתורה ועבודת ה'.

הקדום הרג נפש ושילמו לו כעת. וכמו כן הרוצח הזה שהרג את הגלגולת, סופו מטיפיך יטופון, כי על הכל יש חשבון נפלא מלמעלה. ונרמז בזה 'אף' הוא ראה גלגולת, נוטריקון אין פ'לת, אשר גם ממנו אנו למדים מדה זו. וכאשר ראה והתבונן בפרשת און בן פלת, הכיר כי יש חשבון ותשלומין בגלגול אחר.

ומכא שכן שמדה טובה מרובה, שאין ה' מקפח שכר כל בריה, וכל מעשה טוב שהאדם עושה עבור אחרים עושה זאת לעצמו, וישולם לו שכרו בזה או בגלגולו אחריו. וזהו שאמר התנא בפרקין (ב-ז) קנה שם טוב קנה לעצמו, שהעושה דברים טובים לאחרים ובוזה קונה שם, קנה בהטוב שעשה לאחרים גם לעצמו. ואמר התנא עוד, יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך (ב-ח), והיינו שבשעה שאתה נותן כבוד לחברך, לא תחשוב שנתת זאת לחברך, אלא יהא חביב עליך כאילו נתת זאת לעצמך, ואיזה מכובד המכבד את הבריות (אבות ד-א), וכמו שנאמר כי מכבדי אכבד (שמואל א ב-ל).

וזהו גם מה שאמר התנא בפרקין, יהי ממון חברך חביב עליך כשלך (ב-יב), והיינו שהנותן מממונו לאחרים, נראה בעיניו כמפסיד משלו, וחבירו מקבל ממנו. אבל באמת לא כן הוא, אלא הוא נותן זאת לעצמו, שבמדה שאדם מודד מודדין לו (סוטה ט), וכמאמרם (שבת קנא): כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים. ואמר ליה רבי חייא לדביתהו, כי אתי עניא אקדימי ליה ריפתא, כי היכי דלקדמו לבניך. אמרה ליה מילט קא לייטת להו, אמר לה קרא קא כתיב כי בגלל הדבר הזה (דברים טו-ז), ותנא דבי רבי ישמעאל גלגל הוא שחוזר בעולם ע"ש. ועל כן הממון

סעודה שלישית

שבהן, וכן שלשה המערביים ראשי הפתילות למול האמצעי. ויעש כן אהרן, להגיד שבחו של אהרן שלא שינה ע"כ. וכבר דקדקו המפרשים דמה קא משמע לן שבחו של אהרן שעשה כאשר נצטוה. וגם להבין דמכל מקום סיום הכתוב מיותר, ודי באמרו ויעש כן אהרן, ותו לא.

בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, ויעש כן אהרן, אל מול פני המנורה העלה נרותיה כאשר צוה ה' את משה (ח-ב). וברש"י אל מול פני המנורה, אל מול נר האמצעי, שאינו בקנים אלא בגוף של מנורה, יאירו שבעת הנרות, ששה שעל ששת הקנים, שלשה המזרחיים פונים למול האמצעי הפתילות

וּנְרָאָה דהנה להלן בפרשה נאמר, ויאמר ה' אל משה, אספה לי שבעים איש וגו', ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם וגו' (יא-טז). וברש"י למה משה דומה באותה שעה, לנר שמונח על גבי מנורה, והכל מדליקין הימנו, ואין אורו חסר כלום (ספרי) ע"כ. ויש להבין אריכות הלשון דומה לנר שמונח על גבי מנורה, מה נפקא מינה היכן הנר מונח על המנורה או על השלחן.

וַיֵּשׁ לומר דהנה מבואר בספרים הק' כי שבעה קני המנורה הם נגד שבעה מדות העליונות, חסד וגבורה וכו', וכנגד השבעה רועים אברהם יצחק וכו', שהם מכוונים נגד השבעה מדות הללו כידוע. ואם כן הנר האמצעי מכוון נגד משה רבינו, שהוא היה נותן התורה לעם ישראל, וממנו מקור הנבואה לכל הנביאים, שכולם מקבלים רק מהשפעתו, ולכן כל הנרות היו פונים אל הנר האמצעי, לקבל ממנו השפעתם, ולכן למדו חז"ל (מגילה כא:) מכאן שהאמצעי משובח ע"כ. (עיין אבן שלמה בפרשתנו אות ט'). ולכן כעת כאשר אמר ה' למשה, וירדתי ודברתי עמך שם, ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם, שנשפע אז מחכמתו ומרוח נבואותו על השבעים זקנים, היה משה דומה באותה שעה לנר שמונח על גבי המנורה, היינו נר האמצעי שמונח על המנורה, שהוא מכוון כנגדו, שכל הנרות פונים אליו ומקבלים מהשפעתו, שהרי מנר מערבי מדליק את שאר הנרות (שבת כב:), והכל מדליקין ממנו ואין אורו חסר כלום.

אֲמַנָם אהרן הכהן היה מופלג במדה זו, וכמו שאמר ה' למשה בשליחותו למצרים, הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו (שמות ד-ד), וברש"י לא כשאתה סובר שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה, ומשם זכה אהרן לעדי החשן הנתון על הלב (שבת קלט.) ע"כ. ובמדרש (שמו"ר ג-כב) לב ששמח בגדולת אחיו ילבש אורים ותומים ע"ש. ופירשו מה שנאמר במיתת נדב ואביהוא, וידום אהרן (ויקרא יג-), כי אדם המצטער גם כשהוא שותק, אפשר להכיר את מצב רוחו על פניו, אם הוא שבע רצון או רוגז, שמח או עצב. וגם הצומח כאשר מקבל מכה, ניכר עליו רושם שמתרקב ומתייבש מקום ההוא. לא כן הדומם, שגם כאשר זורקין ומשפילין אותו, לא משתנה כלום. וזהו מדריגתו של אהרן, וידום אהרן, שהצליח להיות בבחינת דומם, שלא נשתנה מצבו כלל, וקיבל הכל באהבה כשם שמברכין על הטוב בשמחה ע"כ. וכמו כן קיבל מצוה זו בשמחה רבה, ולא היה אצלו שום חלישות הדעת בקיום הדלקת המנורה.

וְהִנֵּה ציווי זה אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, נאמרה למשה שיאמר כן לאהרן, ובודאי שכאשר שמע זאת משה מה, שהוא נבחר להיות המשפיע לרבים, לא היה אצלו מקום לחלישות הדעת, אדרבה היה שמח בעבודת קונו שיוכל לקבל שפע קודש במדה גדושה עד

וּנְרָאָה דהנה להלן בפרשה נאמר, ויאמר ה' אל משה, אספה לי שבעים איש וגו', ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם וגו' (יא-טז). וברש"י למה משה דומה באותה שעה, לנר שמונח על גבי מנורה, והכל מדליקין הימנו, ואין אורו חסר כלום (ספרי) ע"כ. ויש להבין אריכות הלשון דומה לנר שמונח על גבי מנורה, מה נפקא מינה היכן הנר מונח על המנורה או על השלחן.

וַיֵּשׁ לומר דהנה מבואר בספרים הק' כי שבעה קני המנורה הם נגד שבעה מדות העליונות, חסד וגבורה וכו', וכנגד השבעה רועים אברהם יצחק וכו', שהם מכוונים נגד השבעה מדות הללו כידוע. ואם כן הנר האמצעי מכוון נגד משה רבינו, שהוא היה נותן התורה לעם ישראל, וממנו מקור הנבואה לכל הנביאים, שכולם מקבלים רק מהשפעתו, ולכן כל הנרות היו פונים אל הנר האמצעי, לקבל ממנו השפעתם, ולכן למדו חז"ל (מגילה כא:) מכאן שהאמצעי משובח ע"כ. (עיין אבן שלמה בפרשתנו אות ט'). ולכן כעת כאשר אמר ה' למשה, וירדתי ודברתי עמך שם, ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם, שנשפע אז מחכמתו ומרוח נבואותו על השבעים זקנים, היה משה דומה באותה שעה לנר שמונח על גבי המנורה, היינו נר האמצעי שמונח על המנורה, שהוא מכוון כנגדו, שכל הנרות פונים אליו ומקבלים מהשפעתו, שהרי מנר מערבי מדליק את שאר הנרות (שבת כב:), והכל מדליקין ממנו ואין אורו חסר כלום.

וּבַסֵּפֶר תוצאות חיים כתב לבאר בזה שבחו של אהרן שלא שינה, כי באמת משה ואהרן שקולין כאחד (רש"י שמות ו-כ), והרי הנחת הפתילות של המנורה שיהיו פונים מול נר האמצעי, שהיא כנגד משה, מורה מעלה יתירה למשה על אהרן, אפילו הכי לא שינה אהרן, ואחו במדת הענוה, ואל מול פני המנורה העלה נרותיה ע"כ. (הובא בקדושת יום טוב בפרשתנו אות א'). אמנם אכתי תקשה, כיון דסוף כל סוף כך נצטוה מאת ה', שיהיה ההדלקה אל מול פני המנורה, מהו שבחו שעשה ציווי ה', הלא כן נצטוה.

וּנְרָאָה הכוונה ביתר ביאור, כי הגם שעשה אהרן כמו שצוה עליו ה', מכל מקום הרי יתכן שיהיה לאהרן

ופירשו בו, כי לפעמים צרת חבירו הוא טובתו, ובדרך משל במסחר, כאשר אדם אחר יש לו אותו מסחר שהוא נותן ונושא בה, וכאשר יחלש מסחר חבירו, זהו לטובתו, שיתרבו הקונים אצלו. ואף על פי כן מסלק הרגשתו וטובתו ומתפלל על חבירו, אז הוא נענה תחלה. ולזה יש ראיה מאבימלך, שהתפלל אברהם עבור מה שעצר עצר ה' בבית אבימלך, ויותר טוב היה לאברהם שלא יתפא אבימלך, ולא יוכלו ליצני הדור לומר מאבימלך נתעברה שרה (רש"י בראשית כה-ט), ואף על פי כן סילק נגיעותיו וביקש רחמים עליו. וזהו כל המבקש רחמים על חבירו, והוא צריך לאותו דבר, והיינו שאותה צרה של חבירו הוא לתועלתו, ואף על פי כן מבקש עליו רחמים, אז הוא נענה תחלה, וכמו שנפקד אברהם בתפלתו על אבימלך ע"כ.

ומצינו כן במשה רבינו שמסר נפשו לטובתן של ישראל, גם כאשר היה זה על חשבוננו, שאמר בחטא העגל, ועתה אם תשא חטאתם, ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת (שמות לב-לב). וכן יש לנו לדבק במדותיהם, להיות כמשה שהתפלל בעלייתו לההר על טובתן של ישראל, ומוכן היה לוותר על מה שיעשה ה' אותו לגוי גדול. ולהיות כאהרן בהדלקת המנורה, ששמח לעשות רצון קונו, גם כאשר נצטוו להיות כפוף להנר האמצעי זה משה.

ועל כן סיים הכתוב בפרשה זו, וזה מעשה המנורה, מעשה זו שעשה אהרן במנורה, מקשה זהב, קשה מאד על האדם לעשותו כאשר נוגע לכספו וזהבו, להיות דורש שלום חבירו ולשמוח בהצלחתו כאשר זה הוא על חשבוננו. ואמר, כמראה אשר הראה ה' את משה, אותה מראה שהראה לנו ה' את משה איך ויותר בחטא העגל על גדולתו לצורך ישראל אחר, כן עשה את המנורה, כן היה ציווי הדלקת המנורה לאהרן, במה שנצטוו שידליק נרו אל מול האמצעי שבמנורה.

שיוכל להאציל מרוחו על אחרים. והשמיענו הכתוב ויעש כן אהרן, אל מול פני המנורה העלה נרותיה, שכפף עצמו תחת הארתו של משה בעת הדלקתו. ולא תאמר שהיה לו חלישות הדעת בעת הדלקתו, אלא אהרן עשה 'כאשר צוה ה' את משה', באותה מדה של שמחה שהיה לו למשה בעת אשר צוה עליו ה' זאת, ויעש 'כן' אהרן, גם אהרן עשאו בשמחה, ולא חלשה דעתו כלל.

והנה אם כי מצות הדלקת הנר כשרה בזר, והטבתה כשרה גם בבני אהרן, אף על פי כן מבואר ברמב"ן בפרשתנו (ח-א) שאהרן הדליק אותן כל ימיו, והיה מודרו במצוה הגדולה הזאת, וזהו שהשמיענו ויעש כן אהרן ע"ש. ואם כן אהרן היה מדליק יום יום ארבעים שנה את הנרות, ואל מול פני המנורה העלה נרותיה. ואם כן יתכן היה לו לומר שבמשך תקופה ארוכה כזה, הדלקת הנרות אלפי פעמים, הרי יש להאדם זמנים של ירידה, ואז היה לו לאהרן חלישות הדעת בהדלקתו, הודיע לנו הכתוב שבחו של אהרן 'שלא שינה', אלא כל ימיו הדליק הנרות באותה שמחה שהיה לו למשה בציווי זה, ויעש כן אהרן כאשר צוה ה' את משה.

ויש בזה לימוד מוסר השכל לדורות, ללמוד מהנהגתו של אהרן, איך יש לשמוח בגדולת חבירו, ולא יחלש דעתו הלא הוא שקול כמו חבירו או יותר, וחבירו זכה לגדולה יותר ממנו, וזהו מהעבודות הקשות שבמקדש, לקבוע בלבו כי אין אדם נוגע במה שמוכן לחבירו, ולכל אחד יש תפקיד המיוחד לו בעולמו של הקב"ה.

ואמרו חז"ל (בבא קמא צב.) כל המבקש רחמים על חבירו, והוא צריך לאותו דבר, הוא נענה תחלה, דכתיב (בראשית כ"ז) ויתפלל אברהם אל האלקים וירפא אלקים את אבימלך ואת אשתו ואמהותיו וגו', וכתיב וה' פקד את שרה כאשר אמר וגו', כאשר אמר אברהם אל אבימלך ע"כ.

<p>נתנדב ע"י יחידינו מוה"ר ר' מרדכי מענדלאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעוננו בנישואי בתו למול טוב</p>	<p>לעילוי נשמת כ"ק הגה"ק רבי אשר אנשיל בן רבי יהונתן בנימין זצוק"ל הי"ד אבד"ק סערדאהעלי - בעל ולאשר אמר ובנו הגאון רבי משה יהודה כ"ץ זצוק"ל הי"ד רב הצעיר דקעד"י סערדאהעלי - בעל ויגד משה שנעקרה כ"ז סוּח תשרי לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>נתנדב ע"י יחידינו מוה"ר ר' ירמיה מואיר פאגעל הי"ו לרגל השמחה השרויה במעוננו בנישואי בתו למול טוב</p>
<p>נתנדב ע"י יחידינו מוה"ר ר' יואל וויינשטאק הי"ו לרגל השמחה השרויה במעוננו בהולדת בתו למול טוב</p>		<p>נתנדב ע"י יחידינו מוה"ר ר' יואל לאנדא הי"ו לרגל השמחה השרויה במעוננו בהולדת בתו למול טוב</p>